

Čoahkkáigeassu vástádusreivves – Váikkuhusat Detnui

Finnmárkku leanastivra giitá birasvirgeoapmahaččaid ja Rádječáhcekommišuvnna kommeanttaid ovddas. Čuovvovaččas ovdanbuktojuvvo oppalašárvoštallan váikkuhusain Hárrejohkii (Harrelv) ja vejolaš rájaid rasttildeaddji váikkuhusain Detnui, mat vuodđuduvvet mánggahámatvuoda váikkuhusaid árvoštallamii (guovvamánnu 2026).

1. Hárrejohka ja dan oktavuoha Detnui

Hárrejohka lea smávva Deanu oalgejohka, man anadroma oassi ea sulaid 4 km. Jogas leat dokumenterejuvvon mearkkašupmi guvžžá, vallasa ja jáhkkimis vehá unnit mearis luosa gođđan- ja šaddanguovlun, ja dat gullá ná oalgejogaid oppalašvuhtii, mii ovddida Deanu čázadaga ollislaš luossa- ja guvžámáddodaga.

Joga ekologalaš dilli lea registrerejuvvon hui buorin, ja dat lea oassi Deanu čázadagas, mii lea suodjaluvvon čázadat ja našuvnnalaš luossačázadat.

2. Árvoštallan váikkuhusain guliide, čáhceberrasii ja Detnui

Vuodđi guolit (luossa, guvžá, valas)

- Dálá šaldepiláraid jávkadeapmi ja ođđa áibmošalddi huksen buoridit čázi rávnnji dáládili ektui.
- Rávdnjedilit rivdet dušše báikkálaččat, almmá, ahte čáhcebiras hedjona, ja anadroma guliid šaddandilit ja Hárrejohka seilot ain guliid šaddan- ja gođđanguovlun.
- Deanu vuolleoasis eai navdde leat mihtidanvuloš váikkuhusaid, dainna vuordámušain, ahte doaibmabijut ollašuhthtojuvvojit govvejuvvon vuogi mielde.

Sedimeantanoađuheapmi ja ruivvasvuoha

- Doaibmabijuid čuovvumuššan sedimeantta fievruseapmi sáhhtá gaskaboddasaččat lassánit huksenmuttu áigge.
- Jogas dahkkojuvvon bargguid galgá čađahit coahkása áigge ja gođđanbaji ja guliid vádjoleami váldobaji olggobealde (barggut galget leat gárvát 1. golggotmánu rádjai).
- Johkii sajuštuvvon mássain ii galgga leat finnamološ ja bastilis partihkkalát, ja ollašuhthtojuvvojit doaimmat gollama eastima dihtii.
- Váikkuhusárvoštallamis geahččat, ahte váikkuhusat leat oanehis áiggis ja rádjašuvvet doaibmabidjoguvlui.

Gáddešattolašvuoha

- Registrerejuvvon dulvevuovdettiipii (VU) čuhcet gaskaboddasaš ja ráddjejuvvon váikkuhusat gaskaboddasaš geaidnobargguid dihtii.
- Guovlluid galgá dikšut ovddežiin eanamássaiguin ja gilvimiin sieđgga johtillis máhccama sihkkarastima várás.
- Ravdašattolašvuoda ii oaččo jávkadit bessenáigge (1.5.–31.7.).
- Jápmán muoraid galgá seailuhit, vurket gaskaboddasaččat ja máhcahit johkaeanadahkii doppe, gos dat leat. Jápmán muora ja njeidojuvvon muoraid galgá máhcahit dulvevuovdeeatnamii plána mielde.

Kumulatiivva váikkuhusat

Čielggadusas árvvoštallo, ahte:

- Doaibmabijut leat viidodaga dáfus smávvá,
- Eanaš gaskaboddasaččat,
- eai váikkut bissovaččat šlájaid dahje ekologalaš proseassaide
- eaige daid jáhke lasihit Deanu dahje anadroma guollenáliid oppalašnoađuheami.

3. Rájáid rasttildeaddji váikkuhusat (Esbo oppalašsoahpamuš)

Ollašuhhton čielggadusa mielde:

- Bargu mielddisbuktá váikkuhusaid Hárrejogas huksenbargguid áigge.
- Doaibmabidjoguovllus lea 1,4 km Detnui, ja doaibmabijut leat plánejuvvon nu, ahte sedimeantta fievraseapmi váldojohkii lea estojuvvon. Vejolaš váldojohkii fievrasan sedimeanttat leat unnán ja olu unnit go čázadahkii eatnamis bohtán lunddolaš sedimeantamearit.
- Fidnu gárvvásmuvadettiin čázadat máhccá measta dálá dillái.
- Fidnus eai lea identifiserejuvvon váikkuhusat, main livččii vuordimis áiccahahtti váikkuhus Detnui, ii fysalaččat, ekologalaččat iige vuoddji guliid dáfus.

Dán vuodul fidnu eai gávnnat dagahit rájáid rasttildeaddji birasváikkuhusaid.

4. Oppalašárvoštallan

Váikkuhusárvoštallama loahppaboadus lea čuovvovaš:

Váikkuhusat luonddu mánggahámatvuhtii leat *mearkkašmeahtumat* sihke Hárrejogas ja Deanus.

Muhtun gaskaboddasas váikkuhusat huksenmuttus, muhto buot váikkuhusaid árvoštallat leat dakkárat, ahte máhcet álgodillái (guvlui dahkkon nuppástusat máchahuvvojit johtilit) ja oanehisáigásaččat.

Eai bissovas váikkuhusat lussii, guvžái dahje eará čáhcealánšlájaid, vehá váikkuhusat huksenmuttus.

Eai leat vuordimis rájaid rasttildeaddji váikkuhusat

Láivudeaddji doaibmabijut leat gokčevaččat ja bures heivehuvvon Deanu čázadaga hávváduvvivuhtii.

5. Mearrádus

Finnmárkku leanastivra nanne, ahte Supmii ja Rádječáhcekommišuvdnii dieđihuvvo olles áigge plánaproseassa ovdáneamis. Suoma virgeoapmahaččaid fuomášumit leat árvoštallojuvvon, ja dat lea buori muddui váldon vuhtii plána mearrádusain, ollašuhhtingáibádusain ja láivudeaddji doaibmabijuin, dego čielggadusas válddahallo.